

О. І. Шаблій

Економічна географія

ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ – наука, що досліджує чинники, закони і закономірності, особливості геопросторової організації господарства. Заг. об'єкт вивчення Е. г. – сусп. виробництво як складна госп. система, що розвивається і функціонує у тісному зв'язку з демо- та екол.-геогр. системами. Предметом дослідж. Е. г. є геопростор. (територ.) організація господарства в цілому чи його окремих частин (секторів): промисловості, сільс. і ліс. госп-в, будівництва, транспорту та ін. Е. г. вивчає різні форми геопростор. організації господарства – локал., регіонал., заг.-нац., наднац. і глобальні. За охопленням компонентів господарства їх поділяють на інтеграл. (світ. госп-во, нац. комплекс країни, екон. вузол, центр, пункт) і секторні (пром. р-н, с.-г. зона чи р-н, транспорт. вузол тощо). Функції Е. г.: теор. (обґрунтування принципів, законів, закономірностей геопростор. організації господарства, розвиток поняттєво-категоріал. апарату, екон.-геогр. концепцій і теорій); конструктивна (шляхи вдосконалення геопростор. організації господарства); пізнавал.-осв.; виховна. Е. г. – складна наук.-інформ. і суспільно організована система. У її складі виокремлюють 3 взаємопов'язані групи наук. дисциплін: заг. (висвітлює теор. і методол. проблеми Е. г.), галуз. (Е. г. промисловості, с. господарства, природ. ресурсів тощо), простор. (Е. г. світ. господарства, окремих країн, р-нів, центрів, пунктів). Гол. заг. законами Е. г. як науки є закони геогр. поділу праці (ГПП) та геогр. інтеграції праці (ГІП). За першим з них формують екон.-геогр. окремість – екон. центри, пункти, р-ни, нац. госп-во. За законом ГІП формують екон.-геогр. системи різних типів і масштабів – від наднац. до локал. Завдання Е. г. полягає у дослідж. систем. зв'язків між елементами геопростор. формувань, виявленні та обґрунтуванні на цій основі шляхів поліпшення геопростор. організації господарства.

Гол. теорії Е. г.: а) екон. районування; б) територ. системоформування (зокрема формування територ.-вироб. комплексів); в) розміщення господарства з урахуванням природ., демогр., істор. та ін. чинників, а також концепції міжгалуз. територ. комплексів та енерговироб. циклів, що розглядає типові вироб. процеси на основі поєднання видів сировини і палива–енергії.

Екон.-геогр. відомості про тер. сучас. України 9–14 ст. дають праці араб. географів і мандрівників (Ібн-Хордадбе, Аль-Джайхані, Аль-Масуді, Ібн-Даст), давньорус. літописи («Повість минулих літ», «Київський літопис», «Галицько-Волинський літопис»), де описано госп. діяльність міст, торг. шляхи, зовн.-екон. зв'язки Київ. Русі.; 17 ст. – кн. франц. інж. і картографа Г. де Боплана «Description d'Ukraine» («Опис України», Руан, 1660).

Укр. регіон. географія інтенсивно розвивається від 2-ї пол. 18 ст. – 19 ст. На поч. 20 ст. основоположник укр. нац. географії С. Рудницький розробив теор. основи Е. г. («Нинішня географія», 1905; «Коротка географія України. Ч. 2. Антропогеографія», 1914; обидві – Львів); «Основи землезнання України. Ч. 2. Антропогеографія», Уж., 1926). У період становлення укр. нац. державності (1917–22) низка авторів (С. Рудницький, [К. Воблій](#), [В. Геринович](#), [В. Садовський](#), [Б. Кістяківський](#), [С. Остапенко](#), [І. Фещенко-Чопівський](#) та ін.) підготувала навч. посібники з Е. г. України (трохи пізніше – О. Сухов, 1927); більшість з цих науковців емігрувала у 1920-х рр. Зі створенням 1927 Укр. н.-д. інституту географії і картографії під керівництвом С. Рудницького розпочалось нове відродження Е. г. (припинене з його арештом 1933). Від 1928 екон.-геогр. дослідж. здійснювалися Постій. комісією по вивченню продуктив. сил при ВУАН (від 1934 – Рада по вивченню продуктив. сил при ВУАН, кер. [О. Шліхтер](#)), від 1936 – Інститутом економіки УРСР ([К. Воблій](#), [Я. Фейгін](#)). 1937 за ред. [В. Кубійовича](#) видано «Атлас України й сумежних країв», 1938 – «Географію українських і сумежних земель» (обидва – Львів). Упродовж 1920–30-х рр. написано фундам. праці з теорії і методології Е. г. та екон. районування ([В. Садовський](#), [А. Синявський](#)). У післявоєн. період великий внесок в укр. Е. г. зробили [О. Діброва](#), [М. Паламарчук](#), [Л. Корецький](#), [А. Ващенко](#), [Д. Богорад](#); у 1960–80-і рр. – [Ф. Заставний](#), [Я. Жупанський](#), [М. Ігнатенко](#), [М. Пістун](#), [О. Топчієв](#), [О. Шаблій](#), [І. Горленко](#), [В. Поповкін](#), [А. Голиков](#), [С. Іщук](#). Започатковано Е. г. зарубіж. країн ([Ф. Мачихін](#), [В. Юрківський](#), [М. Гонак](#), [Б. Яценко](#) та ін.). Серед сучас. укр. економгеографів – [В. Нагірна](#) (АПК), [В. Руденко](#) (природні ресурси), [О. Паламарчук](#) (матем. моделювання) та ін. Розвитку екон.-геогр. картографування тер. України сприяють дослідж. [А. Ващенка](#), [П. Золовського](#), [Л. Руденка](#), [Т. Козаченко](#), [І. Левицького](#), [Я. Жупанського](#), [О. Шаблія](#) та ін. Результати цих дослідж. друкуються в «Українському географічному журналі», зб. «Економічна і соціальна географія» (обидва – Київ), «Історія української географії» (Тернопіль), «Часопис соціально-економічної географії» (Харків).

Рекомендована література

1. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії. К., 1996;
2. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні. Л., 1997;
3. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії. Л., 2008.

Бібліографічний опис:

Економічна географія / О. І. Шаблій // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18767>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).